

OILA PEDAGOGIKASINING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA
TA'LIM-TARBIYADAGI AHAMIYATI

Kubayeva Fotima Jamshid qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti,
Pedagogika fakulteti 2- bosqich talabasi

Tel:+998883821204

Email:kubayevafotima1@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada oila pedagogikasining nazariy asoslari, zamonaviy yondashuvlari va ta'lim-tarbiyadagi o'rni tahlil qilingan. Oila muhitida shakllanadigan tarbiya omillari, ota-onalarning pedagogik savodxonligi, milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya jarayoni hamda zamonaviy axborot vositalarining ta'siri ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, oilaviy tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Oila pedagogikasi, tarbiya, shaxs kamoloti, ota-ona mas'uliyati, pedagogik madaniyat, milliy qadriyatlar, axborot ta'siri, ijtimoiylashuv.

Kirish. Oila jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim ijtimoiy institutidir. Aynan oilada shaxsning ilk dunyoqarashi, xulq-atvori va ma'naviy qadriyatlari shakllanadi. Shu bois pedagogika fanida “oila pedagogikasi” mustaqil yo'nalish sifatida shakllangan. Oila pedagogikasi – bu bola tarbiyasi va rivojlanishida oilaning o'rni, mexanizmlari va usullarini o'rganuvchi sohadir [1].

Bugungi globallashuv davrida oila institutining mustahkamligi, tarbiya jarayonining ma'naviy poydevori sifatida yanada ahamiyat kasb etmoqda. Oila muhitidagi iliqlik, mehr-oqibat, hurmat, o'zaro ishonch bola shaxsini barkamol etib tarbiyalaydi. Shu bilan birga, oila pedagogikasiga zamonaviy axborot muhitining ijobiy va salbiy ta'siri tobora kuchaymoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Oila tarbiyasi haqida ilk ilmiy qarashlarni Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy, Alisher Navoiy va Ahmad Donishlarning asarlarida ko'ramiz. Ular insonni “kamil shaxs” sifatida tarbiyalashda oilaning hal qiluvchi o'rni borligini ta'kidlaganlar [2].

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda oila tarbiyasining ijtimoiylashuvdagi ahamiyati, shaxs rivojida muhit omilining roli chuqur o'rganilgan. Masalan, O'zbekistonlik olim A. Avloniy “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida oila tarbiyasini millat kelajagi bilan bevosita bog'laydi [3].

G‘arb olimlaridan U. Bronfenbrenner o‘zining “Ekologik tizimlar nazariyasi”da bolaning ijtimoiy rivojiga ta’sir etuvchi eng yaqin muhit — bu oila ekanligini ilmiy asoslab bergan [4]. Shuningdek, V. Sukhomlinskiy oila muhiti tarbiyaning “yuragi” ekanini, undagi har bir muloqot pedagogik ahamiyatga ega ekanini ta’kidlaydi [5].

So‘nggi yillarda o‘zbek pedagogikasida oilaviy tarbiya madaniyatini rivojlantirish masalalari keng yoritilmoqda. Jumladan, M. Qodirova o‘z tadqiqotlarida ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish orqali bolalar tarbiyasida ijobiy natijalarga erishish mumkinligini qayd etadi [6].

Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, oila pedagogikasining samaradorligi nafaqat moddiy sharoit, balki oilaning ma’naviy muhitiga, ota-onaning bilim darajasiga va milliy qadriyatlarga tayanadi.

Tadqiqot natijalari va muhokamalar.

Tadqiqot davomida oila pedagogikasining zamonaviy yondashuvlari quyidagi yo‘nalishlarda kuzatildi:

1. Pedagogik madaniyatni oshirish zarurati. Bugungi kunda ota-onalarning farzand tarbiyasida pedagogik bilimlarga ega bo‘lishi muhim omil hisoblanadi. Pedagogik madaniyat — bu tarbiyada ongli yondashuv, bolaga individual e’tibor va muloqot madaniyatini shakllantiradi [6].

2. Milliy qadriyatlar asosida tarbiya. Har bir xalqning o‘z tarbiyaviy an’analari mavjud. O‘zbek oilasida hurmat, e’tiqod, kattalarga itoat, mehnatsevarlik kabi qadriyatlar markaziy o‘rinda turadi. Ularni saqlash, zamon ruhiga moslashtirish oila pedagogikasining asosiy vazifasidir [2][3].

3. Axborot muhitining ta’siri. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari bugungi bolalar ongiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli oila bolaga tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish ko‘nikmalarini o‘rgatishi zarur.

Oilada media-savodxonlikni oshirish — yangi davr oila pedagogikasining asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi kerak [4].

4. Ta’lim va oila integratsiyasi. Maktab va oila hamkorligi bola shaxsini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi va ota-onalar o‘rtasida doimiy muloqot, maslahat, hamkorlik orqali tarbiya samaradorligi ortadi [7].

5. Mustaqil tahliliy fikrlar. Oila pedagogikasining bugungi rivoji shuni ko‘rsatmoqdaki, an’anaviy tarbiya usullari zamonaviy sharoitga mos ravishda qayta ko‘rib chiqilishi lozim. Farzand tarbiyasida faqat nazorat emas, balki ishonch, birgalikda

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 09. October-November 2025

faoliyat yuritish, his-tuyg‘ularni baham ko‘rish muhimdir. Shaxsni faqat “intizomli bola” sifatida emas, balki “ijodkor, mustaqil fikrlovchi inson” sifatida shakllantirish oila pedagogikasining yangi konsepsiyasi bo‘lishi zarur.

Xulosa va takliflar.

Oila pedagogikasining zamonaviy yondashuvlari shuni ko‘rsatadiki, bola tarbiyasida oila hal qiluvchi omil bo‘lib qolmoqda. Shaxsning barkamolligi, ma’naviy dunyosi va ijtimoiy faolligi oilaviy tarbiya sifatiga bevosita bog‘liq.

Xulosa sifatida aytish mumkinki: Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish uchun maxsus kurslar, seminarlar tashkil etish zarur;

Maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlikni tizimli yo‘lga qo‘yish lozim;

Axborot makonidagi xavflarga qarshi oilaviy media-savodxonlikni rivojlantirish kerak;

Milliy tarbiyaviy qadriyatlarni zamonaviy shaklda yoshlar ongiga singdirish, ularni global madaniyat ta’siriga bardoshli qilish muhim.

Shunday qilib, oila pedagogikasi – bu faqat nazariya emas, balki har bir insonning kundalik hayotida amalda qo‘llanishi zarur bo‘lgan ijtimoiy-pedagogik tizimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Karimova V. “Oila pedagogikasi asoslari”. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Forobiy A.N. “Fozil odamlar shahri”. – Toshkent: Fan, 1993.
3. Avloniy A. “Turkiy guliston yoxud axloq”. – Toshkent: Ma’naviyat, 1992.
4. Bronfenbrenner U. “The Ecology of Human Development”. – Harvard University Press, 1979.
5. Sukhomlinskiy V.A. “Yurakni beraman bolalarga”. – Moskva: Pedagogika, 1982.
6. Qodirova M. “Ota-onalarning pedagogik madaniyatini shakllantirishning zamonaviy yo‘nalishlari”. – Toshkent: TDPU ilmiy to‘plami, 2020.
7. G‘ulomova D. “Oila va maktab hamkorligining pedagogik asoslari”. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.